

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
د مولانا سعيد افغاني د سولې او تفاهم، نشراتي ارگان

www.said-afghani.org

آزاده، ټولنيزه، علمي، فرهنگي او نشراتي ارگان

Dr.Said Afghani

د مولانا سعيد افغاني : آزاده ، ټولنيزه ، علمي ، فرهنگي او نشراتي ارگان ته بڼه راغلاست!

« صدیق » وفا

تاریخ نشر : 10 اکتوبر 2014 م

ناهنگونی ها و پراگنده گی های املاپی برخی واژه های زبان دری

زبان شیوا و دل انگیز دری که پیش از اسلام و مقارن آن زبان رسمی سیاسی، علمی و ادبی منطقه تمدنی ما و مدتها زبان رسمی خراسان و قسمت بزرگ قاره آسیا گردید، اکنون یکی از زبانهای ملی، رسمی و ادبی مردم افغانستان است.

زبان دری پیشینهء حداقل یکنیم هزار سال دارد و از زبان های نیرومند و پخته جهانی است، ارثیه گرانبهای ایست که هم فرا گرفتن درست آن وهم تکامل و غنای آن رسالت جدی ما میباشد. یکی از گفتنی های مهم آنست که زبان دری لهجه نی بل یک زبان مستقل است.

در این میان همگونسازی املاپی زبان دری و نشانه گذاری آن یکی از مبرم ترین مسایل نسلهای امروز و فردای کشور است.

اما سوگمندان باید گفت : که زبان ما، در زمان حافظ همچون قندی بود که به بنگاله می رفت وحتا طوطیان آنجا را شکرسخن می ساخت، اما اکنون از همه جهت ها چه در زمینه آوا شناسی (فونتیک) وچه در زمینه املا وانشاء و ترکیب ها، درست نویسی و درست خوانی دچار هرج و مرج شگرفی است که ناشی از عدم توجه کافی به آن است.

زبان دری زبان علمی و ادبی و زبان سرایش شعرو نثر بوده است، آثار بزرگترین شاعران و نویسندگان به همین زبان نشر شده است طبق که حافظ میسرآید:

ز شعر دلکش حافظ کسی بود آگاه
که لطف طبع و سخن گفتن دری داند

اینک حسب تقاضای دوستان و همکاران صفحه با استفاده از منابع و ماخذ معتبر دست داشته مانند رساله " روش املاى زبان درى " پذیرفته‌ء انجمن نویسنده گان افغانستان در دهه هشتاد میلادی و مقاله‌ء محترم محمد نبی عظیمی به نام " درست نویسی املايی واژه ها در زبان فارسی- درى " و یادداشتهای شخصی می پردازیم به برخی ناهمگونی ها و غلطی های مشهور

1) ناهمگونی ها:

بعد از تبادل نظر پیرامون روش املاى زبان درى در این صفحه، بیشترین نگارشها ونوشته ها بهبود قابل ملاحظه یافته ، اما شماری همچنان باقى مانده است، ممکن یکی از دلایل آن کوتایی و تقصیر ما، درارایه بهتر مطالب باشد ویا نتوانستیم همه جانبه به آن پردازیم واحتمال فقدان دقت وتمرین خواننده گان هم دلیل آن باشد.

بهرحال درچند مورد روشنی می اندازیم:

کار برد { ای }

در رساله روش املاى زبان درى خواندیم که { ای } تنها در یکی دو مورد یعنی در صیغه مفرد مخاطب فعل ماضی قریب یا صیغه مفرد مخاطب فعل حال نوشته میشود:

الف: صیغه مفرد مخاطب فعل ماضی قریب:

تو در خانه ای، تو رفته ای، توگفته ای، برده ای، نوشته ای، خورده ای.

ب: صیغه مفرد مخاطب فعل حال:

در خانه ای، در خانه اید، / رفته ای، رفته اید

در خانه ای؟ در خانه اید؟ رفته ای؟ رفته اید؟

پس بجا نخواهد بود اگر بنویسیم، صوفی ای، کشتی ای، زنده گی ای، آشفته گی ای ؛ بهتر است

بنویسم: صوفی، کشتی ، زنده گی، آشفته گی.

همچنان دوستانی که در واژه های مختوم به " های غیر ملفوظ"، که در آنها حرف (ه) نمودار زبر

(فتحه، واول /) است ، درحالات منسوب، موصوف ویا مضاف نشانه {ء} بالای {ه} بعوض خانهء،

لانهء مینویسند: خانه ای، لانه ای، ستاره ای، لهجه ای، شیوه ای، اتحادیه ای که این (خانه ای)

نادرست است.

در چنین حالات باید بنویسند: خانهء، لانهء ، ستارهء چنین:

خانه---- خانهء (خانهء امن)

لانه---- لانهء (لانهء زنبور)

وهمینطور برای دیگر واژه ها

واین در حالی است که برخی ستیزان یا منزه طلبان زبان درى کاملاً مخالف کاربرد نشانهء

همزه در املاى زبان درى اند و می گویند که همزه ویژه واژه های عربی است.

اما در روش املاى زبان درى تنها در یکی دو مورد، کاربرد همزه را جایز نمی دانند به ویژه در آن

دسته از واژه هایی که بر وزن " فاعل"، "فواعل" و " فاعئل" باشند، به عوض همزه (ی) می

نویسند.مانند:

الف: بروزن فاعل

عربی / طرز درست املاى درى

قائل / قایل

سائل / سایل

مائل / مایل

جائز / جایز

نائل / نایل

ب) بروزن فواعل

عربی / طرز درست املاى درى

فوائد / فوايد

نوائب / نوايب

جوائز / جوايز

عوائد / عوايد

ج) بر وزن فعائل

عربی / طرز درست املاى درى

شمائيل / شمائل

قبائل / قبايل

دلائل / دلايل

حمائل / حمائل

اوائيل / اوائل

مسائل / مسائل

فضائل / فضائل

همين گروه عربى ستيزان الف مقصوره را كه در پايان واژه ها مى آيد و (آ) خوانده ميشود، مانند اصل عربى آن نمى نويسند. آنان واژه هاى مانند عيسى، موسى، يحيى، معنى، مرتضى وحتى صغرى، كبرى، اعلى، اولى را چنين مى نويسد: عيسا، موسا، يحييا، معنا، مرتضا، حتا، صغرا، كبرا، اعلا، اولا، و .... كه در رسالهء روش املاى زبان درى، نوشتن اين گونه واژه ها به شكل اول آن سفارش شده است.

هرگاه چنين واژه ها مضاف، موصوف، منسوب و در عبارتها وساختار هاى دستورى ديگر واقع شوند، {ى} به صورت {الف - ا} نوشته ميشود وقاعدهء واژه هاى مختوم به {الف} بر آنها تطبيق ميگردد؛ مانند:

عيسى / عيساى مريم

موسى / موساى كلیم الله

معنى / معنای واژه ها، واژه هاى چندین معنایی

ليلی / لیلای قشنگ، کرشمه لیلایی

شورى / شورای وزیران

يحيى / يحيای برمكى

در حالت منسوب:

موسى / موسوى

عيسى / عيسوى

معنى / معنوى

كُنْجَه / كنجوى

قبيله / قبيلوى

و اما در املاى زبان درى اشكال زيرين را به خود ميگيرند:

موسى / موسايى

عيسى / عيسايى

معنى / معنايى

كُنْجَه / كنجه يى

قبيله / قبيله يى

اما در این سالهای پسین برخی از همان استادانی که در تدوین همین رسالهء "روش املاى زبان درى" دخیل بودند، خود از اصول بالا پیروی نکرده و در موارد بسیاری واژه هاى را که مى بایست {الف} مقصوره در پایان خویش میداشت با { ی } نی بلکه با { الف } نوشتند مانند: حتا، معنا، فتوا و صغرا و کبرا.

نوت:

دوستانی که میخواهند روش املاى زبان درى را بیاموزند، لطفاً متن بالا را کاپى، بیرون نویس و یادداشت نمایند، زیرا این نوشته درجای دیگر نشر نه شده و توسعه یافته و بهسازی و ساده شدهء "روش املاى زبان درى" است که از منابع یاد شده اقتباس و با مثالهای و حاشیه ها تشریح شده است.

ادامه دارد.....

صدیق « وفا »

www.said-afghani.org - بازگشت به صفحه اصلی